

Modraszek arion *Phengaris (Maculinea) arion* (1058)

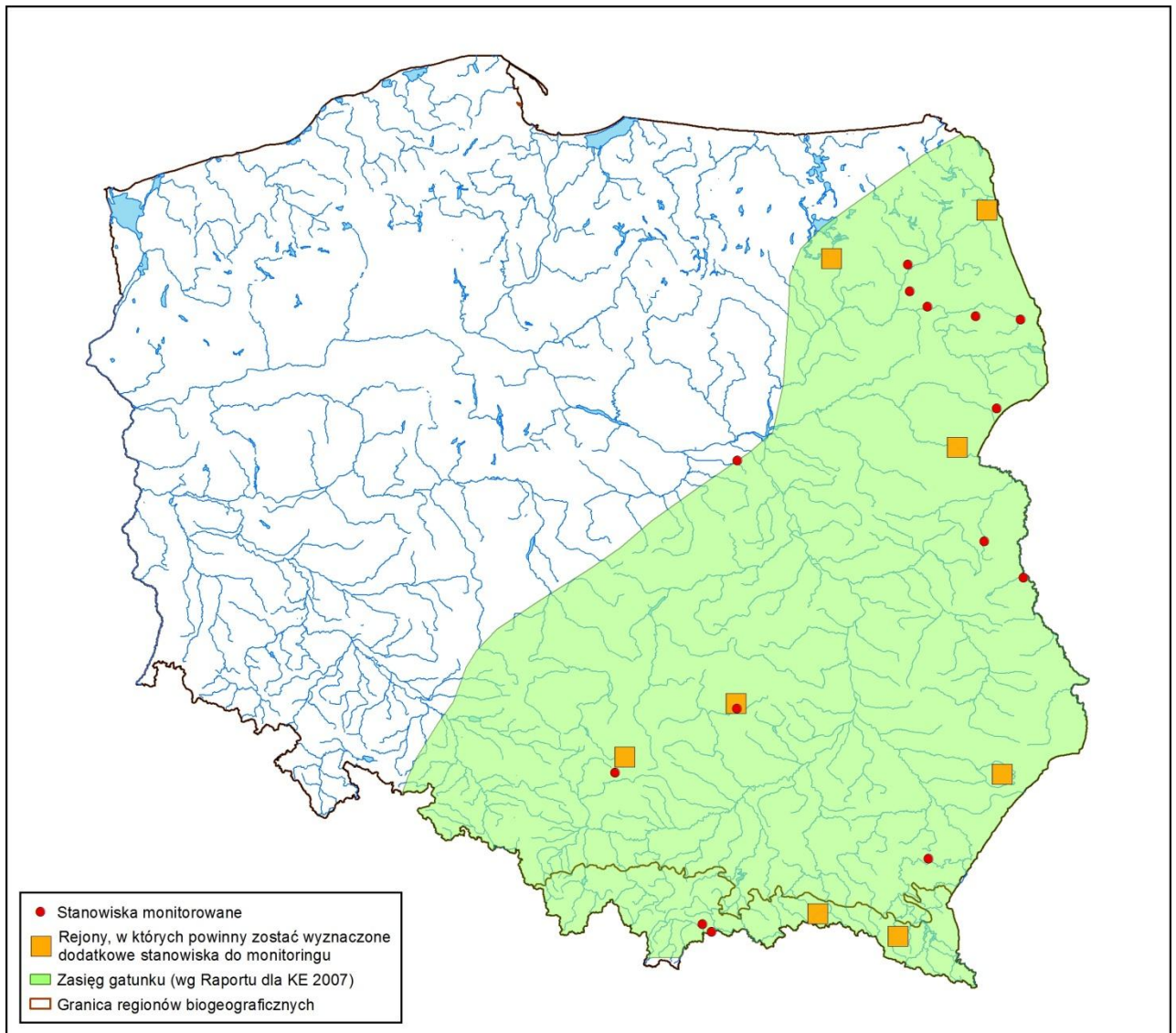

Autor raportu: Marcin Sielezniew

Eksperti: Adamski Paweł, Bystrowski Cezary, Frąckiel Krzysztof, Górnicki Adam, Gwardjan Mariusz, Hołowiński Marek, Marczak Dawid, Nowakowski Włodzimierz, Sielezniew Marcin, Włostowski Michał

Gatunek występuje zarówno w regionie biogeograficznym kontynentalnym, jak i alpejskim. Gatunek nie był monitorowany w latach 2009 i 2010.

Liczba i lokalizacja stanowisk i obszarów monitoringowych

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk monitoringu gatunku na tle jego zasięgu geograficznego

Monitoring gatunku przeprowadzono na 12 stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym i 2 stanowiskach w regionie biogeograficznym alpejskim. Stanowiska te są zlokalizowane na Podlasiu (Kotlina Biebrzy, Dolina Narwi, okolice Białegostoku, Puszcza Knyszyńska, obrzeża Puszczy Białowieskiej), Mazowszu (Puszcza Kampinoska), Lubelszczyźnie (Polesie), Kielecczyźnie, Śląsku (Jura Krakowsko-Częstochowska, Małopolsce (Pieniny, Gorce), Podkarpaciu (Pogórze Dynowskie). Nie reprezentują one jeszcze w pełni rozmieszczenia geograficznego modraszka ariona w Polsce i w związku z tym uzasadnione jest uzupełnienie w przyszłości listy monitorowanych populacji stanowiskami wybranymi w następujących rejonach: Beskid Niski, Bieszczady, Beskid Sądecki (dla regionu alpejskiego) oraz Dolina Bugu (wschodnia część województwa mazowieckiego i południowa - podlaskiego) i Puszcza Augustowska (dla regionu kontynentalnego).

Badania monitoringowe w roku 2011 wykonywało 9 ekspertów: Paweł Adamski, Cezary Bystrowski, Krzysztof Frąckiel, Adam Górnicki, Mariusz Gwardian, Marek Hołowiński, Dawid Marczak, Marcin Sielezniew, Michał Włostowski.

Tab. 1. Zestawienie wszystkich badanych stanowisk i obszarów

Lp.	Nazwa stanowiska	Lokalizacja stanowiska (obszary chronione)
Region biogeograficzny kontynentalny		
1.	Babice	podkarpackie (Pogórze Dynowskie)
2.	Dobrowoda	podlaskie
3.	Grzybowce	podlaskie (PLH200006 Ostoja Knyszyńska)
4.	Gugny (Dębowe)	podlaskie (PLH200008 Dolina Biebrzy)
5.	Horodyszcze	lubelskie (PLH060101 Horodyszcze)
6.	Hutki-Kanki	górnośląskie (PLH240009 Ostoja Środkowojurajska)
7.	Marzysz-Letnisko	świętokrzyskie
8.	Nieпуст	mazowieckie (PLC140001 Puszcza Kampinoska)
9.	Orchówek	lubelskie
10.	Piaski	podlaskie (PLC200003 Przełomowa Dolina Narwi)
11.	Sośnia	podlaskie (PLH200008 Dolina Biebrzy)
12.	Sowlany	podlaskie
Region biogeograficzny alpejski		
13.	Kluzkowce (Wdżar)	małopolskie (Gorce)
14.	Sromowce (Szewców Groń)	małopolskie (Pieniny)

Wyniki badań i ocena stanu ochrony

Podsumowanie wyników badań wskaźników na stanowiskach w bioregionie kontynentalnym

Tab. 2. Zestawienie ocen wskaźników stanu populacji i stanu siedliska na badanych stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym

Parametr	Wskaźniki	Ocena			
		FV	U1	U2	XX
Populacja	Liczba obserwowanych osobników	5	6	1	-
	Indeks liczebności	5	4	1	2
	Izolacja	5	3	2	2
Siedlisko	Baza pokarmowa	7	3	2	-
	Typ i struktura roślinności*	?	?	?	?

* wskaźnik nie był waloryzowany

Wskaźniki stanu populacji:

Liczba obserwowanych osobników i indeks liczebności. Maksymalna liczba obserwowanych osobników na 100 m transektu w czasie jednej obserwacji wahała się od 0,5 na stanowisku Grzybowce do 7,5 na stanowisku Marzysz-Letnisko. Na 5 stanowiskach liczebność określono jako właściwą (FV), na 6 - niezadowalającą (U1) i w Niepuście, gdzie gatunek w roku 2011 nie był w ogóle obserwowany - złą (U2). Jakość zebranych danych umożliwiła kalkulację indeksów liczebności dla 10 stanowisk. W 5 przypadkach wskaźnik ten wskazywał na stan właściwy (FV), w 4 na niezadowalający (U1) i w jednym - na zły (U2). Wartości tego wskaźnika wahały się od 1,3 w Grzybowcach do 24,8 w Marzyszu-Letnisku,

Tego typu badania ilościowe nie były wcześniej prowadzone na stanowiskach modraszka ariona w Polsce, więc porównania nie są możliwe. Na wyniki miały wpływ na pewno niekorzystne warunki pogodowe w lipcu, które mogły doprowadzić do kumulacji pojawu. Zagęszczenia mogły też zależeć od długości i sposobu poprowadzenia wyznaczonych transektów. W przypadku gdy były one relatywnie krótkie i poprowadzone przez najlepsze fragmenty siedlisk na stanowisku wyniki mogły być zawyżone. Pewną rolę odegrał też zapewne efekt obserwatora. W przypadku Niepustu, gdzie gatunek nie stwierdzono, nie można wykluczyć, że został przeoczony. Na terenie tym w czasie wcześniej prowadzonej inwentaryzacji zawsze był obserwowany w niewielkiej liczbie, choć nie we wszystkich sezonach.

Izolacja. Stopień izolacji poszczególnych stanowisk był bardzo zróżnicowany i wahał się od 2 km w przypadku Grzybowców do prawdopodobnie kilkudziesięciu kilometrów w przypadku Horodyszcz. Wskaźnik ten wskazuje na stan właściwy (FV) w przypadku 5 stanowisk, na niezadowalający (U1) - 3 stanowisk i na zły (U2) - 2. Dla 2 stanowisk nie określono tego wskaźnika (stan nieznaną XX).

Wskaźniki stanu siedliska:

Baza pokarmowa. Średni stopień pokrycia stanowiska rośliną żywicielską (macierzanką piaskową lub zwyczajną) był zróżnicowany i wahał się od 1% (Babice) do 25% (Gugny). Niska wartość wskaźnika w przypadku pierwszego stanowiska może wynikać z obserwowanej sukcesji roślinnej. Ogólnie w 7 przypadkach wartość tego wskaźnika wskazuje na stan właściwy (FV), 3 - niezadowalający (U1) a 2 - na zły (U2). Wykonawcy wskazywali na bardzo nierównomierne pokrycie macierzanką większości stanowisk.

Typ i struktura roślinności. Typ siedliska i struktura roślinności na badanych stanowiskach okazały się bardzo zróżnicowane, co uniemożliwiło waloryzację wskaźnika. W przypadku stanowiska Babice siedliskiem motyla były murawy kserotermiczne o zaawansowanej sukcesji. Na pozostałych stanowiskach środowiskiem występowania gatunku były murawy napiaskowe, związane z siedliskami borów sosnowych. Struktura roślinności była jednak bardzo zróżnicowana: od otwartych wydm rzadko porośniętych roślinnością krzewiastą (szczególnie jałowcami) i pojedynczymi drzewami (Gugny, Piaski, Horodyszcz, Niepust) do stosunkowo cienistych wąskich pasów siedlisk położonych wzdłuż dróg (Orchówek, Sośnia, Marzysz-Letnisko, Sowlany), torów kolejowych (Dobrowoda) lub związanych z liniami wysokiego napięcia (Hutki-Kanki), telefonicznymi lub rurociągami (Grzybowce).

Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym

Tab. 3. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym

Lp.	Stanowisko	Oceny			
		stan populacji	stan siedliska	perspektywy zachowania	ocena ogólna
1	Babice	FV	U2	U2	U2
2	Dobrowoda	U1	FV	FV	U1
3	Grzybowce	U1	FV	FV	U1
4	Gugny (Dębowe)	U1	FV	FV	U1
5	Horodyszcze	U1	U1	U1	U1
6	Hutki-Kanki	U1	U2	FV	U1
7	Marzysz-Letnisko	FV	FV	FV	FV
8	Nieпуст	U2	U1	XX	U2
9	Orchówek	U1	FV	U2	U2
10	Piaski	FV	FV	FV	FV
11	Sośnia	FV	FV	FV	FV
12	Sowlany	FV	U1	U1	U1

Stan populacji. Stan populacji na 5 z 12 monitorowanych stanowisk został określony jako właściwy (FV), na kolejnych 6 – jako niezadowalający (U1), a w przypadkach jednego stanowisk (Nieпуст) jako zły (U2). Oceny niewłaściwe wynikały z niskiej względnej liczebności obserwowanych imagines lub ich braku (Nieпуст).

Stan siedliska. Jedynym waloryzowanym wskaźnikiem było zagęszczenie rośliny żywicielskiej. W oparciu o jego ocenę można by stan siedliska określić jako właściwy (FV) na 7 stanowiskach, niezadowalający (U1) na 3 stanowiskach Horodyszcze, Nieпуст, Sowlany zły (U2) na 2 stanowiskach (Babice i Hutki-Kanki). Typ siedliska i struktura roślinności na badanych stanowiskach okazały się bardzo zróżnicowane. Nie było więc możliwe zwaloryzowanie tego wskaźnika i uwzględnienie go w ocenie stanu siedliska.

Perspektywy zachowania z uwzględnieniem oddziaływań i zagrożeń. Perspektywy zachowania gatunku na 7 z 12 stanowisk zostały określone jako dobre (FV). Dotyczy to stanowisk, na których aktualne i przewidywane oddziaływania prowadzą do zachowywania i odtwarzania siedlisk wczesnosukcesyjnych, tj. ekstensywny wypas (Piaski i Gugny), konserwacja pasów technologicznych związanych z liniami wysokiego, napięcia, przytorzami, rurociągami oraz przeorywanie pasów przeciwpożarowych na leśnych przydrożach (pozostałych 5 stanowisk). Z kolei niezadowalające perspektywy (U1) w przypadku Sowlan i Horodyszczy wynikały głównie z postępującej sukcesji, która szczególnie widoczna była w przypadku Babic – ocena zła (U2). Z kolei dla stanowiska Orchówka podobna negatywna perspektywa wynika z obserwowanego i przewidywanego dalszego przekształcenia siedliska (planowana zabudowa). Dla Nieпустu, gdzie nie zaobserwowano żadnego osobnika, ocena tego parametru nie ma sensu (XX).

Gatunki obce. Na stanowisku Piaski sygnalizowanym problemem są odrosty odkorzeniowe topoli kanadyjskiej, których szpaler rośnie wzdłuż drogi przecinającej stanowisko. Mało prawdopodobne jest jednak, aby ten niekorzystny proces objął większą część stanowiska.

Ocena ogólna. Stan ochrony gatunku na 3 z 12 stanowisk określono jako właściwy (FV). W przypadku połowy stanowisk ocena ogólna była niezadowolająca (U1), co wynikało głównie z niskiej liczebności populacji i/albo niekorzystnych perspektyw. Ocena zła (U2) w przypadku Babcic była efektem złych perspektyw zachowania (zarastanie murawy), w przypadku Orchówka zagrożeniem zniszczenia części siedliska przy i tak niskiej liczebności, i wreszcie w przypadku Niepustu brakiem obserwacji motyli, co wskazuje na wyginiecie populacji lub jej bardzo małą liczebność.

Stan ochrony gatunku w obszarach Natura 2000 w regionie biogeograficznym kontynentalnym

Tab. 4. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na obszarach Natura 2000 w regionie biogeograficznym kontynentalnym

Lp.	Obszary Natura 2000	Oceny			
		stan populacji	stan siedliska	perspektywy ochrony	ocena ogólna
1	PLH200006 Ostoja Knyszyńska (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
2	PLH200008 Dolina Biebrzy (2 stanowiska)	FV	XX	FV	FV
3	PLH060101 Horodyszcze (1 stanowisko)	U1	XX	U1	U1
4	PLH240009 Ostoja Środkowojurajska (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
5	PLC140001 Puszcza Kampinoska (1 stanowisko)	U2	XX	XX	U2
6	PLC200003 Przełomowa Dolina Narwi (1 stanowisko)	FV	XX	XX	FV

Siedem spośród 12 badanych stanowisk znajdowało się na 6 obszarach Natura 2000. Z wyjątkiem Doliny Biebrzy gdzie znajdowały się dwa stanowiska w jednym obszarze monitorowano tylko jedno stanowisko. W przypadku Horodyszczy, Puszczy Kampinoskiej oraz Przełomowej Doliny Narwi są to jedyne znane stanowiska na tych obszarach i w związku z tym ocena poszczególnych stanowisk może być traktowana jako ocena stanu gatunku na danym obszarze. W związku z tym dla Przełomowej Doliny Narwi ocena ogólna jest właściwa (FV), dla Horodyszczy - niezadowolająca (U1), a dla Puszczy Kampinoskiej – zła U2 (gatunek prawdopodobnie wyginął lub ma bardzo niską liczebność). W przypadku Doliny Biebrzy obie badane populacje były zlokalizowane w Basenie Dolnym, a nie monitorowano istotnej populacji z Basenu Środkowego i w związku z tym trudno wnioskować o stanie ochrony na całym obszarze (ocena XX). W Puszczy Knyszyńskiej i Ostoi Środkowojurajskiej również znane są jeszcze inne stanowiska występowania gatunku, co uniemożliwia ocenę ogólną.

Podsumowanie wyników badań wskaźników na stanowiskach w regionie biogeograficznym alpejskim.

Tab. 5. Zestawienie ocen wskaźników stanu populacji i stanu siedliska na badanych stanowiskach w regionie biogeograficznym alpejskim.

Parametr	Wskaźniki	Ocena			
		FV	U1	U2	XX
Populacja	Liczba obserwowanych osobników	1	-	1	-
	Indeks liczebności	1	-	-	1
	Izolacja	1	1	-	-
Siedlisko	Baza pokarmowa	2	-	-	-
	Typ i struktura roślinności*	?	?	?	?

* wskaźnik nie był waloryzowany

Wskaźniki stanu populacji:

Liczba obserwowanych osobników i indeks liczebności. Maksymalna liczba obserwowanych osobników na 100 m transektu w czasie jednej obserwacji wynosiła 0,02 na stanowisku Sromowce (Szewców Groń) - ocena zła (U2) oraz 2,2 na stanowisku Kluszkowce (Wdźzar) - ocena właściwa (FV). Kalkulacja indeksu liczebności było możliwa tylko dla Kluszkowców, gdzie wyniósł on 4,0 (stan właściwy - FV).

Tego typu badania ilościowe nie były wcześniej prowadzone na obu stanowiskach, więc porównania nie są możliwe. Podobnie jak w przypadku bioregionu kontynentalnego na wyniki miały wpływ na pewno niekorzystne warunki pogodowe w lipcu, które mogły doprowadzić do kumulacji pojawu. Zagęszczenia mogły też zależeć od długości i sposobu poprowadzenia wyznaczonych transektów.

Izolacja. Stanowisko Sromowce (Szewców Groń) jest oddalone od najbliższego innego zasiedlonego stanowiska (południowe stoki Podskalniej Góry) o 450m. Ponieważ nie są one oddzielone od siebie żadną barierą, to w starszych opracowaniach często wspomina się o jednym, dużym stanowisku. Stanowisko Kluszkowce jest znacznie bardziej izolowane i oddalone od najbliższych populacji pienińskich o 6,3 km. Na izolację tego stanowiska wskazują wyniki badań genetycznych.

Wskaźniki stanu siedliska:

Baza pokarmowa. Średni stopień pokrycia stanowiska rośliną żywicielską (macierzanką zwyczajną) wynosił 20% dla Kluszkowców i 15% dla stanowiska Sromowce (Szewców Groń) i w obu przypadkach został określony jako właściwy (FV). Wykonawcy wskazywał na nierównomierne pokrycie macierzanką podłoża.

Typ i struktura roślinności. W przypadku Kluszkowców roślinność stanowiska stanowi mozaika muraw kserotermicznych oraz suchych zbiorowisk pastwiskowych i łąkowych oraz skupień krzewów, głównie jałowca i leszczyny (10-15%). W przypadku Szewców Groń występują

murawy kserotermiczne stanowią do ok. 10% powierzchni stanowiska, a pozostały obszar stanowią łąki intensywnie użytkowane (wypas) z niewielkimi lecz gęsto rozmieszczonymi kępami krzewów: leszczyny, tarniny oraz w mniejszym stopniu i tylko w górnej części jałowca.

Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach w regionie biogeograficznym alpejskim.

Tab. 6. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach w regionie biogeograficznym alpejskim.

Lp.	Stanowisko	Oceny			
		stan populacji	stan siedliska	perspektywy zachowania	ocena ogólna
1	Kluskowce (Wdżar)	FV	FV	U1	U1
2	Sromowce (Szewców Groń)	U2	FV	U1	U1

Stan populacji. Stan populacji w Kluskowcach został określony jako właściwy (FV), a na stanowisku Sromowce (Szewców Groń) jako zły (U2). Oceny te wynikały ze względnej liczebności obserwowanych imagines.

Stan siedliska. Jedynym waloryzowanym wskaźnikiem było zagęszczenie rośliny żywicielskiej. Na obu stanowiskach określono je jako właściwe, a więc i stan siedliska jako właściwy (FV).

Perspektywy zachowania z uwzględnieniem oddziaływań i zagrożeń. Perspektywy w przypadku obu stanowisk zostały określone jako niezadowolające w przypadku Sromowiec (Szewców Groń) ze względu na liczne zakrzaczenia, a z kolei w Kluskowcach problem jest zarastanie niedostatecznie kontrolowane przez wypas owiec oraz presja związana z turystyką.

Gatunki obce. W Kluskowcach stwierdzono pojedyncze okazy czeremchy amerykańskiej.

Ocena ogólna. Stan ochrony gatunku na obu stanowiskach określono jako niezadowolający (U1), co wynikało przede wszystkim z niezbyt korzystnych perspektyw. Na ocenę na stanowisku Sromowce (Szewców Groń) w mniejszym stopniu wpłynął stan populacji jako, że obserwowane niskie zagęszczenie wynikało z rozległości terenu.

Stan ochrony gatunku w obszarach Natura 2000 w regionie biogeograficznym alpejskim.

Żadne z dwóch badanych stanowisk nie znajdowało się na terenie obszaru Natura 2000 i w związku z tym taka ocena nie jest możliwa.

Ocena stanu ochrony gatunku w regionach biogeograficznych

Tab. 7. Ocena stanu zachowania gatunku w regionach biogeograficznych

Region	Oceny
--------	-------

	stan populacji	stan siedliska	perspektywy	ocena ogólna
Region biogeograficzny kontynentalny	U1	XX	U1	U1
Region biogeograficzny alpejski	XX	XX	XX	XX

W przypadku regionu kontynentalnego reprezentację stanowisk pod względem geograficznym można uznać za względnie dobrą, trzeba jednak podkreślić, że z wyjątkiem Niepustu obserwacje dotyczyły dobrze rozpoznanych populacji. W związku z tym ich ocena może być lepsza niż w przypadku całego bioregionu, gdzie w ostatnim czasie nastąpiło szereg lokalnych zaników. W każdym razie wyniki monitoringu w 2011 r. wskazują na stan niezadowolający (U1). W przypadku bioregionu alpejskiego przedmiotem monitoringu były dwie relatywnie silne i blisko położone siebie (choć izolowane na co wskazują wyniki badań genetycznych) populacje w Pieninach oraz Gorcach. Brak monitoringu w Beskidach oraz Bieszczadach, gdzie w ostatnich dekadach doszło do znacznego pogorszenia sytuacji na wielu stanowiskach uniemożliwia ocenę stanu ochrony w bioregionie alpejskim.